

Neil Anderson
împreună cu Hyatt Moore

temeiul tuturor lucrurilor

Editura Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2004

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANDERSON, Neil, și MOORE, Hyatt

Temeiul tuturor lucrurilor; trad. Dumitru Horvath,

Cluj-Napoca; Aqua Forte, 2004, 160 p; 21 cm

ISBN 973-86167-9-4

I. Moore, Hyatt

II. Horvath, Dumitru (trad.)

Traducere - *Dumitru Horvath*

Lector și consilier editorial - Voicu Bojan

Fotografia de pe copertă: © Bogdan Croitoru*

Grafica: Florin Florea

© 1999 by Wycliffe Bible Translators

© 2004 pentru prezenta ediție: Editura Aqua Forte, Cluj.

Editura Aqua Forte, Cluj-Napoca

www.aquaforte.com

tel. 0264.433263

Vizitați-ne pe Internet la adresa: www.aquaforte.com

Traducerea a fost făcută cu permisiunea editorului după originalul din limba engleză *In Search of the Source* (Wycliffe Bible Translators). Citatele biblice au fost extrase din varianta de traducere Dumitru Cornilescu, editată de Societatea Biblică.

Toate drepturile rezervate. Nici o parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără permisiunea prealabilă din partea editorului.

* Bogdan Croitoru este un fotograf *freelancer* care colaborează ocazional cu diferite publicații cum ar fi Evenimentul Zilei sau National Geographic România. A participat la o expediție antropologică organizată în Papua de către Max Planck Institute. Fotografia este reprodusă cu permisiunea autorului și reprezintă o tânără din insula Kirivina, care se pregătește pentru dans.

Mulțumiri

Le suntem recunoscători lui
Sue Donaldson, Jane Pappenhagen și Larry Libby
pentru sprijinul și sfaturile
pe care ni le-au oferit.

Cuvânt înainte

Încă dinainte de Turnul Babel, a rămas ca un adevăr incontestabil faptul că, atunci când vrei să-i vorbești unui om, cea mai bună cale este propria sa limbă.

Babel a ilustrat acest lucru la modul negativ. Coborârea Duhului Sfânt – un revers al Turnului Babel, am putea spune – l-a ilustrat încă o dată. Aceasta a fost o variantă de traducere a Bibliei provenită din Ceruri, precum și un îndemn de luare aminte la importanța mesajului acesteia. De atunci, procesul de traducere a acestui mesaj dintr-o limbă a unei anumite culturi în alta a fost îndelungat și laborios. Dar n-a încetat să constituie un demers de înaltă valoare și profund interes, aflându-se totodată în permanentă dependență de harul ceresc.

A traduce Biblia într-o limbă care n-a avut niciodată un sistem de scriere nu este o sarcină ușoară. Întâi de toate, aceasta trebuie învățată – și asta, fără ajutorul metodelor obișnuite pe care le utilizează un manual sau un profesor bilingv. Se cere alcătuirea unui alfabet, analiza structurilor gramaticale și culegerea unei liste lexicale exhaustive. Pentru ca provocarea să fie și mai mare, toate acestea trebuie realizate la fața locului, într-un mediu în care contactul cu limba este neîntrerupt, iar implicarea în obiceiurile și semnificațiile culturii respective este totală.

Nu oricine are ocazia (și nu mulți s-ar încumeta) să trăiască printre locuitorii unei așezări îndepărtate din Papua Noua Guinee. Acest lucru, însă, l-au făcut traducătorii de la Wycliffe, Neil și Carol Anderson, împreună cu cei patru copii ai lor, timp de douăzeci de ani.

Soții Anderson își dau seama că există o strânsă legătură între limbă și cultură. Un străin trebuie să învețe nu doar cuvinte, ci și ceea ce *reprezintă* acestea într-o situație concretă. Relația dintre context și sens este decisivă,

iar contextul în care s-a desfășurat activitatea soților Anderson s-a dovedit extrem de diferit față de tot ceea ce-i este familiar unui occidental. De fapt, una dintre ocupațiile lui Carol în timp ce Neil lucra la traducere a fost redactarea și documentarea unui volum de interpretări antropologice cu privire la temeiurile culturii Folopa.

Spuneam că traducerea Bibliei este dificilă din cauza limbii? Nu mai puțin dificilă se vedește și din cauza faptului că avem de-a face cu Biblia însăși. Biblia este o prezentare a căilor lui Dumnezeu, care, prin definiția dată de Dumnezeu, nu sunt căile omului. Acest lucru naște adeseori conflicte. Iar dacă Dumnezeu nu este supus schimbării, altcineva trebuie să cedeze. O asemenea dinamică a constituit o realitate de-a lungul timpului, în toate culturile, până la nivelul vieții personale – pătrunzând și ordonând cele mai intime resorturi ale ființei noastre. Experiențele unor asemenea conflicte descrise în această carte oferă o profundă înțelegere a ceea ce reprezentăm noi înșine ca oameni, a ceea ce reprezintă, la rândul lor, Folopa ca oameni și, în ultimă instanță, a ceea ce reprezintă Dumnezeu ca Dumnezeu.

Neil a devenit prietenul meu pe parcursul celor doi ani cât a durat scurta mea ședere în Papua Noua Guinee. Mi-a împărtășit, atunci, o parte din experiențele pe care le trăise și care m-au convins că merită aduse în atenția unui public mai larg. Deși locuiam în Ukarumpa, am făcut câteva drumuri în ținutul Folopa, reușind să-mi fac o idee cu privire la modul de viață al familiei Anderson în condițiile respective. Într-un asemenea loc, care, pentru majoritatea dintre noi, se află la capătul lumii (fiind, însă, centrul ei pentru o mână de oameni), își situează această carte subiectul.

Acoperind o perioadă de mai mulți ani, cartea face câteva salturi mari în timp pentru a urmări firul ideii. Nu mai e nevoie să spun că în viața familiei Anderson s-au petrecut în tot acest timp multe alte lucruri legate de necesitățile familiale, perfecționarea științifică, călătoriile în Statele Unite, informarea constantă a celor care le ofereau sprijin și depășirea tuturor obstacolelor obișnuite pe care amănuntele de zi cu zi le ridică în viața oricui.

Fiind unică, povestea soților Anderson este în egală măsură reprezentativă. Există multe alte cupluri și echipe, membri ai Wycliffe Bible Translators (Societatea Wycliffe a Traducătorilor Bibliei) și ai Summer Institute of Linguistics (Institutul Lingvistic de Vară), ca și alte grupuri implicate în traducerea Bibliei, care lucrează în zeci de alte țări ale lumii, în afară de Papua Noua Guinee. Pe cât sunt de diverse relatările particulare ale acestora, fiecare dezvăluie întrucâtva explozia – re-creația, într-adevăr – care

are loc atunci când Cuvântul lui Dumnezeu transpare prin cuvintele unei limbi ale cărei înțelesuri sunt accesibile omului.

Această carte este dedicată tuturor echipelor care lucrează pentru atingerea acestui scop.

Hyatt Moore

1

Începând cu începutul

(Geneza 1)

„La început Dumnezeu a creat cerurile și Pământul“.

Hop! Deja în impas!

Hapele, Isa și cu mine tocmai începuserăm. Rostiserăm o rugăciune, creioanele și hârtia de scris ne erau la îndemână, cărțile stăteau deschise, totul era pregătit – iar acum, ne găseam împotmoliți încă de la primul verset. Dar dacă nu începi odată, nu ai cum să termini. Pe de altă parte, aveam de onorat un termen-limită.

Cum spui „a creat“ în Folopa? Era un cuvânt pe care nu-l mai întâlnisem. Obişnuiam să învăț cuvintele urmărind o anumită acțiune și punând întrebări. Dacă vedeam pe cineva doborând un copac, îl întrebam ce face. Mi se răspundea atunci *ni ditapó*, expresie pe care o notam, străduindu-mă să o memorez. Tot așa, dacă vedeam pe cineva făcând de mâncare sau lucrând în grădină, mă opream și căutam să aflu cuvintele care semnifică aceste activități, încercând mereu să asimilez, pe cât îmi stătea în puteri, cât mai multă informație.

De unde poți lua, însă, un cuvânt care exprimă un lucru pe care nu l-ai văzut niciodată? Cum să descrii măcar ceea ce cauți? Străbătusem satul acela de-a lungul și de-a latul, privindu-i pe oameni, vorbindu-le, culegând cuvinte, aflând cum acționează și de ce, dar nu văzusem în tot acest timp pe

nimeni creând – și nicidecum în sensul creației din Geneză. Nimeni nu era în situația de a face un lucru din nimic.

Ne străduiam din rășputeri să o scoatem la capăt, dar de vreme ce nu înțelegeau unde voiam să ajung, Hapele și Isa nu-mi puteau oferi un cuvânt potrivit. Aveam termenii pentru „a face“, „a alcătui“ și „a construi“, însă nici unul dintre aceștia nu aveau întocmai sensul căutat. Ne-a fost peste putință să găsim cuvântul care să exprime „a aduce în ființă ceva nou“.

Am hotărât să continuăm – poate că soluția salvatoare avea să apară mai târziu. Înainte de a merge mai departe, însă, ne-am rugat din nou. I-am cerut lui Dumnezeu să dea eventualelor împrejurări un rost de așa natură încât să putem descoperi cuvântul pe care-l căutam. Trebuie să existe vreunul undeva în limba Folopa.

Am înaintat cu traducerea, dar nu ne-a fost cu mult mai ușor.

„Apoi Dumnezeu a zis: Să fie lumină! Și a fost lumină“.

Aveam cuvântul *dei*, „lumină“, dar cum spui: „Să fie...?“ Din nou, nu știam să existe prea mulți oameni cu o asemenea atitudine sau care să folosească măcar o astfel de expresie. Verbele lui Dumnezeu nu sunt verbele omului.

Dar El a reușit. A făcut lumină și a văzut că era bună. Și dacă a avut această putere, avea să aducă iluminare și cugetelor noastre. Am ajuns, în cele din urmă, la o variantă, nefiind întru totul încredințat că este și cea mai fericită. Nu încă. Era, totuși, doar o ciornă, așa că am mers mai departe.

Am continuat în acest fel, parcurgând cele șase zile ale creației până la cea de a șaptea, când Dumnezeu s-a odihnit. Ceea ce am făcut și noi.

Urma să aibă loc o sărbătoare, iar unii dintre bărbați se pregăteau să plece la vânătoare. Printre aceștia se numărau, la rândul lor, Hapele și Isa, astfel că lucrul la traducerea pe care tocmai o începuserăm avea să fie întrerupt pentru cel puțin o săptămână.

„Nu ți-ar plăcea să vii“, mi-au spus. „E peste puterile tale. Ținutul de vânătoare de la Setu Wópu e foarte departe. Se ajunge foarte greu – sunt o mulțime de stânci abrupte și lipitori peste tot. N-ai să rezizi“.

Am înțeles din cuvintele lor că, de fapt, își doreau să-i însoțesc. Binănteles, așadar, că m-am pregătit de drum.

A doua zi am pornit spre hățșul pădurii tropicale.

Cărările în această regiune a țării se taie fără înconjur... pe oriunde ar fi să treacă. Și nu au nimic de-a face cu traseele turistice amenajate din taxele contribuabililor. Acolo, în pădurea tropicală, niciodată uscată, drumul trece jumătate prin noroi, jumătate prin apă. Potecile duc prin râuri și mlaștini,

peste buștenii prăbușiți, de-a curmezișul râpelor, unde oamenii suie sau coboară stâncile ca pe niște trepte ori se cațără pe rădăcinile copacilor care străpung povârnișul abrupt. Băștinașii Folopa străbat aceste cărări descultți, în același ritm neînduplecat, căutând să profite pe deplin de soarele veșnic mișcător al zilei.

Pe la amiază, ajunseserăm la primul nostru popas. Mânați de ziua prea scurtă, bărbații porniți la vânătoare se feresc să zăbovească mult pe drum și din pricina lipitorilor de care e cu neputință să scapi. Dacă, totuși, se opresc, acest lucru se întâmplă doar atunci când găsesc un loc unde lipitorile ajung mai greu, cum ar fi un copac prăbușit al cărui trunchi a rămas suspendat la o oarecare distanță de pământ. În ziua aceea, gândul unei opriri îmi apăruse de mult în minte până să dăm, în sfârșit, de un asemenea copac. Am pășit cu toții pe el și ne-am ghemuit, înșirați ca păsările pe o sârmă.

Eram frânt de-a binelea și lăsam să se vadă acest lucru cât se poate de clar. Unul dintre băieți s-a uitat la mine și mi-a spus: „Héto Ali!, ai să mori“.

Am scos batista, udă learcă numai cum stătuse în buzunar, și mi-am șters fruntea. I-am aruncat o privire. Așadar, urma să mor.

Cineva m-a întrebat: „De ce nu mănânci ceva?“

Cât de binevenite erau aceste cuvinte! Așteptasem o bună bucată de vreme ca vreunul dintre ei să aducă vorba despre asta. În ce mă privea, nu aveam nevoie de îndemnuri, însă nimeni nu dădea nici un semn; toți păreau că așteaptă după mine. Nu era momentul decât pentru o gustare, probabil. Am hotărât, prin urmare, să gust ceva. Îmi era limpede că am nevoie de hrană.

Am început să cotrobăi cu mâna prin rucsac. Toată lumea se întreba, asemeni mie, ce bunătațuri putea să-mi fi pus Carol în bagaj. N-am rămas dezamăgit când am scos la iveală o tablă mare de ciocolată Cadbury învelită într-un ambalaj viu colorat în roșu, alb și maro. Deasupra, tipărit cu litere groase, îți sărea în ochi cuvântul: „ENERGIE“. *Frățișoare*, mi-am zis, *de asta am nevoie!*

Într-o cultură în care totul se împarte nu există plăceri private când intervin asemenea momente. Am deschis ambalajul la un capăt și am rupt cu dinții o bucată, simțind cum mă ținutiesc privirile lungi a patruzeci de ochi.

După o clipă de tăcere, în timp ce mă bucuram de gustul plăcut, cu privirea pierdută în pădurea tropicală, prefăcându-mă că nu observ ochii îndreptați spre mine, unul dintre bărbați a întrebat: „*Felére?*“ „Are gust bun?“

Temeiul tuturor lucrurilor

„*Felérápó*“, i-am răspuns. „Da, are gust bun“. Apoi, bineînțeles: „Vrei și tu?“

Nici n-ar fi trebuit să întreb. Așa cum nu era nevoie să-mi răspundă. Și-a lărgit gura, trăgând aer printre dinți, ceea ce însemna: „Da, mi-ar plăcea foarte mult“. Am rupt un pătrățel și i l-am dat.

Acum, asupra lui stăteau ațintiți patruzeci de ochi, în vreme ce savura ciocolata, plimbându-și limba în interiorul gurii. O secundă mai târziu, cineva l-a întrebat: „*Felére?*“

„Fraților“, a răspuns el în limba Folopa, „nu știu ce-i asta, dar e atât de bună că-mi vine să mor“.

„Cum e?“, au întrebat ceilalți.

Eram curios ce va răspunde. Parcă vedeam cum i se învârt roțițele în cap, străduindu-se să prindă savoarea în vreme ce-și trecea încă o dată limba peste dinți. Ce comparație i-ar fi putut găsi acestui gust întru totul nou?

În cele din urmă, și-a ridicat privirea. „Este ca și... ficatul de porc“, a spus.

A urmat un murmur plin de satisfacție. Nu cred că aș fi ales tocmai această apropiere, însă, din punctul lor de vedere, era echivalentul bunătații absolute. Dintre toate alimentele care le sunt accesibile, porcul e cel mai bun, iar din porc, cel mai gustos este ficatul.

Nu-mi mai rămânea acum decât să împart tabla de ciocolată în alte optsprezece bucăți și să le dau mai departe. Și le-au băgat în gură, au mestecat și au tras aer printre dinți. Toată lumea era de acord, ciocolata merita cu prisosință premiul de excelență al ficatului de porc.

Acesta fusese aperitivul. Am scos, pe urmă, un sandviș iar ei au început să caute prin desagi, scoțând la iveală tot soiul de legume culese din grădină, cum ar fi *taro* și *batat*, preparate pentru călătorie. Mai puțin dulci, probabil, fără ambalaje atrăgătoare care să te asigure că vei avea parte de „ENERGIE“, însă cu certitudine mai pline de resursele necesare picioarelor și organismului pentru urcușurile și coborâșurile de care aveau să aibă parte în orele după-amiezii.

La căderea serii, ne-am oprit sub acoperișul unei stânci – genul de loc unde le place să doarmă atunci când sunt pe drum. Dacă plouă – ceea ce e mai mult decât probabil – aici sunt, cel puțin, feriți de umezeală pe timpul nopții.

Mă simțeam stors de vlagă. Ciocolata Cadbury nu mai era decât o amintire îndepărtată ca, de altfel, tot ceea ce-mi ținuse oarecum de foame. Înaintaserăm timp de douăsprezece ore încheiate, cu excepția clipelor de odihnă din timpul scurtei noastre opriri. Hainele mele musteau de cât asudasem în repetate rânduri. Pantofii, șosetele și picioarele îmi erau acoperite cu o crustă de noroi. Dărele de sânge roșu aprins, încă necoagulat, provocate de lipitori întregeau aspectul bizar al gambelor mele.

În vreme ce ne așezam tabăra, a început să plouă. Până să se întetească ploaia, câțiva dintre vânători plecaseră să adune lemne pentru foc și ce se mai putea găsi pentru cină. Unii găsiseră ouă îngropate sub mormane de frunze putrezite, clocite din pricina căldurii. Nouăzeci la sută dintre acestea conțin de obicei un embrion format, fiind, totuși, utile unei mese. O dată întorși, vânătorii au aprins focurile, au pregătit mâncarea, s-au hrănit și și-au așternut culcușurile.

Era plăcut, îngrămădiți cum stăteam, cu umbrele focului reflectându-se în peretele stâncii din spate și ploaia căzând ca o perdea la distanță de un braț în față, foșnind zgomotos în frunzele copacilor. Iar când ne-am întins, a devenit și mai confortabil. Înghesuiți unul într-altul ca sardelele, ne înșiram douăzeci de bărbați cu mine la locul de onoare – chiar în mijloc.

Eram singurul care dispunea de o pătură adevărată și o saltea subțire din burete care să mă izoleze de pământul pietros. Toți ceilalți foloseau improvizații ciudate: un prosop vechi, bucăți de pânză, învelitori din scoarță. Dedesubt, își așternuseră câteva frunze culese pe drum.

Destul de curând, toată lumea sforăia. Focul s-a stins și, de-acum, se făcuse răcoare. În toiul nopții, întorcându-mă de pe o parte pe alta, mi-am dat seama că pătura mea își depășise atribuțiile. Îl acoperea acum nu doar pe cel din dreapta mea, ci și, într-o anume măsură, pe cel de lângă el. Același lucru se întâmpla și la stânga. Ne găseam, așadar, cinci oameni sub aceeași pătură.

N-am avut prea mult loc de întors în noaptea aceea și nici n-am prea dormit. Dar așa se întâmplă uneori când petreci prima noapte într-un pat necunoscut.

A plouat toată noaptea. Afară, în fața noastră, se întindea umezeala junglei asemenea unui ocean uriaș. Petecul de pământ aflat sub stâncă era singurul loc uscat pe o distanță de kilometri întregi.

O dată cu zorii, ploaia s-a mai potolit. Se lăsase, în schimb, ceața. În lumina obscură a dimineții, siluetele începeau să se miște. Oamenii se trezeau. Cum stăteam întins, ascultând sunetul molcom al picăturilor ce

cădeau pe miile de frunze, am auzit un murmur venind de undeva dinspre capătul șirului. Cineva vorbea, în parte cu voce tare, în parte ca pentru sine. Apoi, am auzit un glas în partea cealaltă. Apoi altul și altul. Bărbații se rugau.

Cu toate că aceste rugăciuni erau adresate lui Dumnezeu, am considerat că n-aveam să supăr pe nimeni cu nimic încercând să deslușesc ce se spune. N-am putut să aud decât cuvintele celui care se afla în imediata mea apropiere. Era Sopea.

„Doamne“, spunea, „Tu știi că am pornit la vânătoare și Tu știi ce căutăm. Tot vânatul din pădure este al Tău. Dacă vrei să-l păstrezi, fie după voia Ta, dar dacă vrei să ne dai și nouă o parte din el, ar fi bine. Ajută-i pe câinii noștri de vânătoare. Nu lăsa să li se întâmple nimic rău. Știi câtă nevoie avem de ei. Nu-i lăsa să moară.

Te rugăm să ai grijă de femeile și copiii din sat. Ocrotește-i. Nu lăsa boala să lovească familiile noastre. Apără-le de dușmani. Nu lăsa porcii să intre în grădinile noastre și să le distrugă“.

A continuat în felul acesta o vreme, apoi l-am auzit rugându-se pentru altceva. „În ce-l privește pe Héto Ali“, a spus el, „Tu știi că suntem cu toții aici jos, pe pământ, pradă întunericului. Învață-l pe Héto Ali limba noastră ca să ne poată dărui Cuvântul Tău și să putem trăi în lumină...“

A continuat să se roage, dar asta a fost tot ce-am putut înțelege. Cuvintele sale m-au mișcat adânc. Iar ironia situației mi se părea covârșitoare. Iată unde mă aflam eu, marele misionar alb, cel care venisem de la celălalt capăt al lumii ca să trăiesc printre acești oameni, să le deprind limba și modul de viață pentru a traduce Cartea. Iată-mă, așadar, ghemuit între douăzeci de vânători care nu știau aproape nimic despre Cuvântul lui Dumnezeu, dar care, întinși cum stăteau pe pământul golaș, abia acoperit cu stratul subțire de frunze, își petreceau primele clipe de trezie rugându-se.

Iar unele dintre aceste rugăciuni le rosteau pentru mine.

Primisem o adevărată lecție de smerenie. Și nu avea să fie pentru ultima oară.